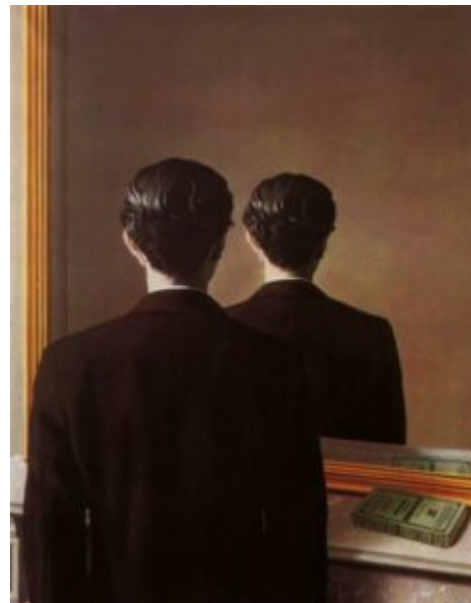

MATTHEW D'ANTUONO: DESPRE CE ÎNSEAMNĂ SĂ FII TU ÎNSUȚI

Autor: Ana Poganu | 9 octombrie 2021

Un articol de Matthew D'Antuono pentru Voegelin View

Articol original: On the meaning of being yourself

„Fii tu.” „Fii cine ești.” „Doar fii tu însuți.” „Fă cum consideri tu.” Aceste sloganuri fac parte din structura fundamentală a societății noastre. Răsună în muzica și literatura de masă. Atât de multe filme, în special filmele pentru copii, prezintă eroi și eroine care visează să renunțe la cătușele normelor societății și la viața monotonă, obișnuită, pentru a evada în lumea largă și a-și descoperi sau trăi adevăratul sine. Deși această idee este folosită ca o armă a societății *selfie*, individualiste, care idolatrizează stima de sine, în realitate, ea este foarte asemănătoare unui îndemn transmis de-a lungul veacurilor de înțelepți și sfinți. „Devino cine ești”, a poruncit Pindar. „Fii cine ești și fă-o bine”, a învățat Sfântul Francisc de Sales. „A nu fi tu însuți, așa cum te-a creat Dumnezeu, înseamnă disperare”, a avertizat Kierkegaard.

O expresie care de obicei însoțește sintagma „fii tu însuți” este un alt slogan al ego-culturii: „Poți fi orice vrei”. Și în timp ce îndemnul „fii tu însuți” are, în ultimă instanță, un fundament profund clasic, atunci când e privit dintr-o perspectivă filozofică, ideea că cineva poate fi orice își dorește este, în definitiv, complet irațională. Un om nu poate fi niciodată altceva decât un om, iar un sine nu poate fi niciodată altcineva decât el însuși. Dacă ar fi posibil să fii altcineva decât tu însuți, atunci ai putea fi un non-tu, iar astfel, legea noncontradicției nu ar mai sta în picioare. Unul dintre principiile fundamentale ale întregii gândiri raționale ne spune că suntem cine și ce suntem. Nu ne putem sustrage sinelui nostru, iar orice efort de a fi altceva sau altcineva va sfârși în una din trei posibilități: o formă de nebunie, admiterea erorii și corectarea acesteia sau disperare.

Nu este în avantajul nimănui ca cineva să pornească într-o călătorie fără să știe măcar direcția în care se îndreaptă. Dacă vrem să fim noi înșine, atunci trebuie să ne formăm măcar o idee despre ceea ce este acest „sine”. Inscripția de deasupra ușii Oracolului din Delphi este cel puțin la fel de relevantă astăzi cum a fost și în timpurile lui Socrate: „Cunoaște-te pe tine însuți”. De fapt, dacă diagnosticul medicului Walker Percy, membru al Ordinului Benedictin, este corect, atunci inscripția este chiar mai relevantă astăzi decât era atunci: „Oamenii trăiesc într-o epocă tulburată - mai tulburată decât de obicei, pentru că, în ciuda progreselor științifice și tehnologice, omul nu are nici cea mai vagă idee despre cine este sau ce face.”

Când suntem îndemnați să „fim noi înșine”, pericolul nu constă în faptul că am putea să fim altcineva sau altceva decât noi înșine, deoarece acest lucru nu este pur și simplu posibil, ci pericolul este că am putea să fim mai puțin decât noi înșine. Nu putem fi altcineva decât suntem, dar putem eșua în a atinge întregul potențial a ceea ce suntem. Sinele pe care trebuie să-l evităm este non-sinele, falsul sine. Iar acest lucru nu trebuie înțeles ca și când am merge la o nuntă purtând hainele altcuiva, ci nepurtând hainele noastre cele mai bune.

Înțeleasă în sensul comun, sintagma „fii tu însuți” presupune că ar trebui să-ți urmezi dorințele și visurile. „Fii sincer cu tine însuți” înseamnă că ar trebui să trăiești în conformitate cu personalitatea și preferințele tale aparente. Dar Aristotel ne spune: „Visurile celor buni sunt mai bune decât cele ale oamenilor obișnuiți”. Visurile, preferințele, personalitățile și dorințele noastre se schimbă și, potrivit lui Aristotel (și altora), aceste trăsături depind de *calitatea* persoanei; cu alte cuvinte, gusturile și așteptările noastre se bazează pe fundamentul adevăratului sine. Sinele este ceva mai profund și mai fundamental decât modul în care sunt exprimate preferințele noastre. Pe măsură ce sinele se dezvoltă, se vor dezvolta și visurile noastre, precum și capacitatea de a le realiza.

Nicio barcă nu poate fi foarte bună pentru pescuit, oricât de mult și-ar dori asta, dacă nici măcar nu este într-o stare bună pentru navigație. O barcă ce nu poate fi folosită ca barcă este fie aruncată la gunoi, fie expusă într-un muzeu. Este un rebut sau o noutate, material pentru foc sau un simplu obiect decorativ. Oamenii care eșuează în a fi ei înșiși nu pot trăi decât în lumea aparențelor. Atât de mulți dintre noi sunt obsedați de felul în care arată pe rețelele de socializare sau de ceea ce spun alții despre ei, însă viața noastră nu constă în modul în care ne percepem sau în ceea ce cred ceilalți despre noi. „Moartea este copleșitoare pentru cei cunoscuți prea mult de alții și prea puțin de ei înșiși.”, spunea Seneca. Pentru aceștia, și *viața* este la fel. Aparența este un spațiu strâmt pentru ființele libere. Dacă ne cunoaștem esența și trăim în acord cu ea, atunci toate celelalte trăsături neesențiale ale noastre se vor desăvârși. Pune lucrurile esențiale pe primul loc și, astfel, le vei dobândi și pe cele mai puțin importante. Pune lucrurile neesențiale înaintea celorlalte și le vei pierde pe ambele. Neavând temelia unui sine

autentic, mulți dintre noi caută un refugiu în a ne distra sau a-i distra pe alții. Putem avea toată perseverența pe care ne-o dorim, dar dacă perseverăm în sarcinile greșite, vom fi precum ouăle aruncate într-un zid de cărămidă.

Însă cel mai rău lucru dintre toate este faptul că cei care nu își ating potențialul sunt cei care sunt cel mai puțin conștienți de eșecul lor. După cum spunea Platon: „Cel mai dăunător lucru în cazul prostiei este autosuficiența.” Cei care au cea mai mare nevoie de înțelepciune sunt cei care sunt cel mai puțin conștienți de aceasta. L-am auzit la un moment dat pe Peter Kreeft spunând: „Există două tipuri de oameni în lume: proștii care cred că sunt înțelepți și înțelepții care știu că sunt proști”. Abia când începem să ne îndreptăm, ne dăm seama cât de șubrezi suntem. Aristotel scria: „Dat fiind că acesta este scopul și binele suprem (nu are importanță care, putem lua pentru raționamentul nostru orice ne vine în minte). Dar această premisă majoră nu i se arată clar decât omului virtuos; căci viciul ne deturneză privirea, făcându-ne să ne înșelăm asupra principiului acțiunii. În consecință, este limpede că nu poți fi posesor al înțelepciunii practice fără să fii virtuos.”¹

Așadar, ce este acest sine adevărat? Care este natura sinelui și cum poate cineva să-și împlinească întreg potențialul? Dacă nu găsim vreun răspuns în imediata apropiere, atunci de unde putem afla cum să fim noi înșine? Allan Bloom nota: „Așa cum stau acum lucrurile, studenții au o imagine bună cu privire la ce e un corp perfect și urmăresc neîncetat acest ideal. Dar lipsiți de îndrumarea literară, nu mai au o imagine a sufletului perfect, prin urmare nu mai tânjesc să aibă unul. Nici măcar nu-și închipuie că există așa ceva.”² Literatura poate fi călăuza noastră. Bărbații și femeile înțelepte care știau ce înseamnă împlinirea potențialului ne-au lăsat sfatul lor în scris. Fără îndrumarea lor, cu greu am putea ști ce înseamnă un suflet perfect și cum ne-am putea cultiva unul.

În cele mai bune lucrări ale acestor autori găsim discuții despre virtute. Cuvântul grecesc, *areté*, adesea tradus ca virtute, poate fi înțeles și ca excelență. Modelul virtuții sau excelenței stabilit de grecii antici și modificat doar puțin de filozofii creștini din Evul Mediu ne oferă o imagine clară despre ce înseamnă să ne împlinim potențialul și cum am putea face acest lucru. Pentru aceștia, „fii tu însuți” ar fi însemnat „fii excelent” sau „fii virtuos”. Acești gânditori au ajuns la această înțelegere observând cu atenție persoana umană, examinând diferitele facultăți esențiale precum mintea și voința și determinând adevăratul scop al fiecăreia. În cele din urmă, omul caută un singur lucru: fericirea. Această fericire despre care vorbesc nu este rezultatul unor circumstanțe sau contexte particulare, ci este efectul de durată al unui comportament virtuos. Sfântul Toma de Aquino afirma: „Omul nefericit nu va putea fi fericit oricât noroc ar primi.” A fi mai puțin decât tu însuți, indiferent de circumstanțe, înseamnă nefericire. A fi tu însuți, pe deplin tu însuți, înseamnă tărie și împlinire. După cum a formulat C.S. Lewis, este ca și cum ai fi „cufundat în bucurie”.

Acest sine autentic nu poate fi dobândit prin nicio modificare a mediului nostru exterior. Nicio pastilă, operație, spălare a minții, niciun set de circumstanțe, nicio lipsă a constrângerilor sau a îngrădirilor exterioare nu vor realiza acest lucru în locul nostru. Nu putem face altceva decât să cultivăm în noi înșine libertatea de a fi virtuoși, deoarece chiar aceasta este adevărata libertate. De fapt, dintre cei înțelepți, sfinții susțineau că nu putem deveni desăvârșiți doar cu propriile noastre puteri, ci și cu ajutor divin. Cu toate acestea, un sine liber nu este unul care poate face tot ce dorește. Un sine liber este liber de strânsorile interioare, care îl țin legat de o viață mediocră și sclav în fața oricărui capriciu trecător, astfel încât are puterea de a trăi virtuos.

Poate părea paradoxal faptul că unul dintre marile principii ale individualității, modernismului și liberalismului – „Fii tu însuți” – se dovedește a fi o teză profundă a eticii clasice, dar asta nu este totul. Cel mai înțelept om pe care îl voi cita în acest eseu a spus odată: „Oricine își iubește viața o va pierde, dar oricine își urăște viața în această lume o va păstra pentru viața veșnică. Dacă un bob de grâu nu cade pe pământ și piere, rămâne singur, dar dacă moare, aduce mult rod.” Sinele este cel mai mult el însuși atunci când este dăruit. Sinele care se golește este sinele cel mai plin. Când suntem plini de noi înșine, când acționăm doar pentru noi, suntem, de fapt, cel mai puțin noi înșine, ținând strâns de propriul confort, plăcere și distracție. Actele egoiste sunt rezultatul unui sine fals. Dar atunci când nu ne mai gândim la noi ne cultivăm, de fapt, propria persoană, adică sinele autentic. Când ne gândim la cei din jurul nostru suntem plini de noi înșine. Sinele există pentru a fi împărtășit cu ceilalți. Așa cum a spus unul dintre marile personaje ale literaturii, episcopul din *Mizerabilii*: „Nu sunt în lume pentru a avea grijă de mine, ci de suflete”. Sinele este un dar oferit nouă, pentru ca noi să-l putem oferi mai departe.

Fii tu însuți și fii plin de tine.

Imagine: Rene Magritte - „Not to be Reproduced” (1937); Sursa: Wikimedia Commons

NOTE

1. Aristotel, *Etica Nicomahică*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1998, 1144a.
2. Bloom, Allan, *Criza spiritului american*, Humanitas, București, 2017, p. 74.

Această traducere a fost realizată cu acordul publicației Voegelin View.